

VEM SKA BESTÄMMA ÖVER VAR VINDKRAFTEN BYGGS?

STÖDET FÖR VINDKRAFT, LOKAL ETABLERING OCH VINDKRAFTSAKTÖRER I SVERIGE

SOFIA AXELSSON, MILLA MARZELIUS
OCH EMMA PAKKALA

Sammanfattning

En fortsatt utbyggnad av den svenska vindkraften är central för att lyckas möta de kommande decenniernas förutspådda ökning av efterfrågan på el. Samtidigt röstas nära hälften av föreslagna vindkraftsparker ner av landets kommuner. Detta väcker frågor om var vindkraften ska byggas, och hur beslut om lokalisering bör fattas. I detta kapitel undersöker vi vilka aktörer som svenska folket anser bör ha inflytande över var vindkraften byggs. Med hjälp av data från den nationella SOM-undersökningen 2022, 2023 och 2024, tar kapitlet avstamp i den allmänna opinionen kring aktörernas inflytande över beslutsprocessen och utforskar sedan om stöd för olika aktörer skiljer sig åt beroende på inställning till vindkraftsutbyggnad generellt och inställning till vindkraftsutbyggnad i närheten av den egna bostaden. Dessutom undersöks hur tidigare tillstyrkan eller avslag av vindkraftsprojekt i kommuner påverkar svenskarnas attityder till vindkraftsaktörerna.

Energifrågan har kommit att hamna i centrum för den politiska debatten de senaste åren. Energikrisen 2022, alarmerande klimatrappporter (IPCC, 2023) och det förändrade säkerhetsläget i Europa har understrukt behovet av att anpassa energisystemet så att det kan tillhandahålla mer billig, ren och tillgänglig el med hög tolerans för externa chocker. I Sverige bedöms efterfrågan på el fördubblas under de kommande 20 åren för att möjliggöra den omfattande omställning i samhället som krävs för att nå målet om netto noll utsläpp av växthusgaser till år 2045 (Energimyndigheten, 2025).

På grund av de långa starttiderna för nybyggnation av andra energislag är ny vindkraft viktig för att kunna möta det ökade behovet på kort sikt (Energimyndigheten, 2025). I kombination med effekthöjningar av befintliga produktionsanläggningar, ökad överföringskapacitet, handel och lagring förväntas därför intermittent energislag som vind- och solkraft komma att stå för en allt större del av Sveriges elproduktion i framtiden.

Redan idag har utvecklingen kommit långt. Vindkraftstekniken har utvecklats snabbt, och lett till låga kostnader och snabb installationstid. Detta har resulterat i att vindkraften har kommit att spela en allt större roll i det svenska elsystemet, och stod 2024 för nära en fjärdedel av den totala elproduktionen (Energiföretagen, 2024). Samtidigt kräver en vindkraftsexpansion stora landytor i flera olika geografiska områden, och berör därför många aktörer och människor. Under de senaste åren har det blivit tydligt att ett avgörande hinder för att hinna bygga ut vindkraften i tid är lokalt motstånd från lokalbefolkningen och kommunen. Under 2023 röstades över 44 procent av alla föreslagna vindkraftsprojekt ner av kommunpolitiker genom användandet av det kommunala vetot, och ytterligare ett stort antal projekt fördröjdes (Westander, 2024). Detta trots ett högt generellt stöd för att det ska byggas mer vindkraft i Sverige (Axelsson m.fl., 2024).

Motstånd mot lokal etablering kan ha många orsaker, och anledningarna till att kommuner inte väljer att tillstyrka vindkraftsprojekt kan skilja sig åt i olika delar av landet (Lindvall, 2023). Ett skäl som ofta framkommer i studier av lokalbefolkningens inställning till vindkraftsprojekt är vindkraftens möjliga påverkan på sin omgivning i form av förändrad utsikt och oljud. För landbaserad vindkraft påverkar detta framför allt de som bor eller rör sig i det föreslagna parkområdet. Andra skäl som kan spela roll är exempelvis påverkan på turism i kommunen (Ólafsdóttir & Sæþórsdóttir, 2019) eller konkurrerande markintressen (Frantál m.fl., 2023). Samtidigt kan skäl som talar för tillstyrkan vara relaterade till ett ökat elbehov samt den positiva effekt på sysselsättningen som uppförandet och driften av vindkraftsparken medför (SOU 2023:18). Detta blir särskilt relevant i regioner där nyetablering av industrier förutsätter ett tillskott av elproduktion, vilket i sin tur får en direkt koppling till antalet anställningstillfällen i kommunen. Kompensation till närboende, bygden, eller kommunen kan också ses som en anledning att stödja etableringar (SOU 2023:18).

I mångt och mycket är vindkraftsutbyggnaden alltså ett lokaliseringsproblem. Den bestående motsättningen mellan behovet av ökad vindkraftutbyggnad och den höga andelen vindkraftsprojekt som röstas ner i landets kommuner väcker frågor om var vindkraften ska byggas, och hur beslut om placering ska fattas. Med opinionsdata från de tre senaste nationella SOM-undersökningarna undersöker vi vilka aktörer som svenska folket anser bör bestämma över var vindkraften byggs, hur stödet för vindkraft och lokal vindkraftsetablering ser ut bland svenskarna, samt om variationer i stöd påverkar inställningen till vindkraftsaktörer. Frågorna fokuserar på sju aktörer som i olika utsträckning påverkar beslutsfattandet av vindkraftsetablering idag: staten, länsstyrelserna, kommunerna, vindkraftsindustrin, lokalbefolkningen, privata markägare och Försvarsmakten.

Vilka aktörer bestämmer idag?

Vindturbiner går relativt snabbt att sätta upp, men för att en vindkraftspark ska få byggas från första början krävs i stort sett alltid tillstånd enligt miljöbalken. Tillståndprocessen innefattar ett flertal olika faser och aktörer och tar vanligtvis flera år från att en lämplig plats hittats till att utbyggnaden av vindkraftsparken kan påbörjas (SOU 2023:18). För att ge läsaren en inblick i detta och underlätta förståelsen av resten av kapitlet, följer här en övergripande beskrivning av hur tillståndprocessen ser ut för landbaserad vindkraft i förhållande till de olika aktörerna.

När en projektör från vindkraftsindustrin är intresserad av att bygga en vindkraftspark, inleds processen med att denne undersöker huruvida det potentiella projektområdet är lämpligt. Vidare behöver arrendeavtal tecknas med markägaren, om det inte är projektören själv som äger marken. Projektören har även en förberedande dialog med såväl kommunen som närboende. Ibland ingår projektören även avtal eller gör utfästelse om att tillhandahålla bygdemedel eller liknande kompensation till lokalsamhället eller kommunen (SOU 2023:18). Därefter har projektören samråd med berörda parter, exempelvis myndigheter och närboende, för att få inspel som kan användas för att anpassa projektets utformning (SOU 2023:18). Det är projektörens ansvar att anordna samrådet (MB 1998:808, 6 kap 4§), men det är vanligt att kommunen hjälper till med genomförandet.

Projektören upprättar även en miljökonsekvensbeskrivning, som lämnas in tillsammans med en tillståndsansökan. Det är sedan den aktuella länsstyrelsens miljöprövningsdelegation som prövar ansökan. Beslut om tillstånd får dock inte fattas innan kommunen har tillstyrkt projektet (SOU 2023:18). Kommunen kan rösta nej till, eller dra tillbaka sin tillstyrkan, när som helst under tillståndprocessen (Energimyndigheten, 2015; MÖD 5427–22). Med andra ord har kommunerna i praktiken en form av veto i fråga om vindkraft (SOU 2023:18). Kommunernas beslut om att godkänna eller avslå ett vindkraftsprojekt är en högst politisk fråga, som innefattar avvägningar mellan dess fördelar och nackdelar. Lokalbefolkningen och närboende kan påverka utformningen främst genom samrådet (om de definieras som berörda parter), överklagan av tillståndsbeslut, eller genom att påverka lokalpolitikernas beslut om tillstyrkan. I många kommuner har vindkraftsfrågan därför kommit att bli en viktig lokalpolitisk fråga (se Hård, 2025).

Statens främsta redskap för inflytande i utbyggnaden av vindkraft är genom riksintressen, vilket innebär att staten kan göra anspråk på mark eller vatten som anses viktiga (SOU 2023:18). Riksintressen är dock vägledande snarare än bindande för kommunerna i deras beslut om tillstyrkan (SOU 2023:18). Energimyndigheten har ett särskilt ansvar för att, utifrån ett nationellt perspektiv, identifiera områden som bedöms som särskilt lämpliga för energiproduktion och energidistribution (Energimyndigheten, 2024).

Vidare pekar även Försvarsmakten ut riksintressen med betydelse för utbyggnaden av vindkraft, genom att de redovisar riksintressen för den militära delen av

totalförsvaret som ska skyddas mot åtgärder som riskerar att påtagligt skada dessa (Försvarsmakten, 2025). Utöver att peka ut riksintressen, har Försvarsmakten även inflytande över utbyggnaden av vindkraft genom att vindkraftsparker ska begäras på remiss till dem. Försvarsmakten gör då en bedömning om huruvida vindkraftverken står i konflikt med riksintressen för den militära delen av totalförsvaret och sammanställer sedan sina synpunkter i ett yttrande till länsstyrelsen (FOI, 2022).

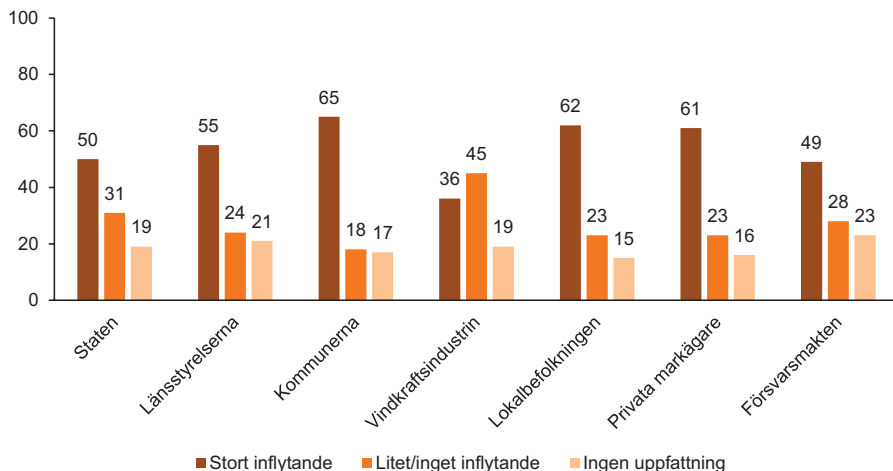
Om kommunen väljer att tillstyrka ett projekt, prövar sedan länsstyrelsens miljöprövningsdelegation ansökan (SOU 2023:18).¹ Om vindkraftsparken får tillstånd har projektören sedan en viss tid på sig att bygga parken.²

Sammanfattningsvis består processen som krävs för att ett vindkraftsverk ska byggas av flera parallella processer där många aktörer med olika intressen och ansvarsområden kan påverka utfallet. Denna utformning är dock inget som är skrivet i sten. I andra länder ser processen annorlunda ut. För att bättre förstå om det finns potential för att öka acceptansen för vindkraftsprojekt med hjälp av förändringar i beslutsprocessen, undersöker vi vilka aktörer svenska folket själva tycker ska bestämma över vindkraftens placering.

Stödet för olika vindkraftsaktörer i Sverige

Hur ser då stödet för olika vindkraftsaktörer ut bland svenskarna? Figur 1 visar vilket inflytande svenska folket anser att sju olika aktörer – staten, länsstyrelserna, kommunerna, vindkraftsindustrin, lokalbefolkningen, privata markägare och Försvarsmakten – bör ha när det avgörs var vindkraftverk ska placeras. En klar majoritet av svenskarna, 65 procent, anser att kommunerna bör ha mycket stort eller ganska stort inflytande, följt av lokalbefolkningen och privata markägare där 62 respektive 61 procent anser att dessa aktörer bör ha stort inflytande. En knapp majoritet av svenskarna, 55 procent, är av åsikten att länsstyrelserna bör ha stort inflytande. 50 procent anser att staten bör ha stort inflytande och 49 procent anser att Försvarsmakten bör ha stort inflytande. Vindkraftsindustrin är den aktör svenska folket är mest negativa till; andelen som anser att aktören bör ha litet inflytande eller inget inflytande alls vid placeringen av vindkraftverk uppgår till 45 procent, medan andelen som anser att aktören bör ha mycket eller ganska stort inflytande uppgår till endast 35 procent. Det är även värt att poängtera att en inte oansenlig andel av de svarande uppgivit att de inte har någon uppfattning i frågan. Detta gäller för samtliga aktörer, men framförallt för Försvarsmakten (23 procent) och för länsstyrelserna (21 procent).

Figur 1 Hur stort inflytande bör olika aktörer ha vid vindkraftsetablering, 2024 (procent)



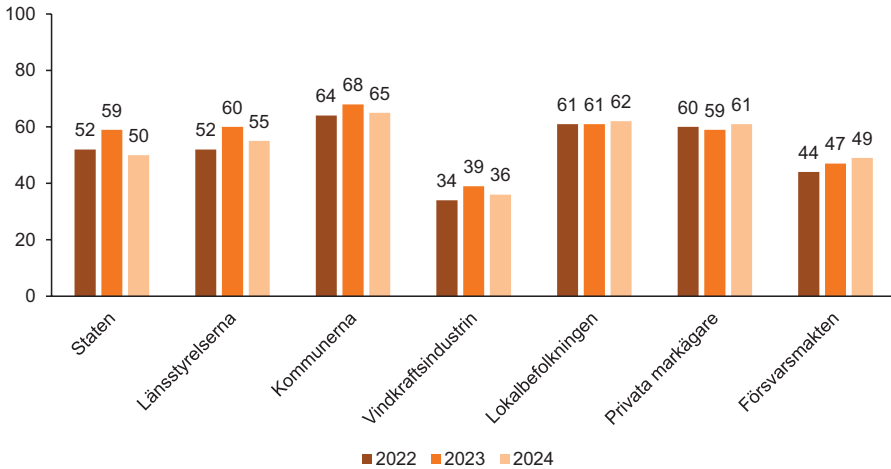
Kommentar: Frågan löd *Hur stort inflytande anser du att följande aktör bör ha när det gäller avgörandet av var vindkraftverk ska placeras?* Svarsalternativen löd *Mycket stort inflytande*, *Ganska stort inflytande*, *Inte särskilt stort inflytande*, *Inget inflytande alls* och *Ingen uppfattning*. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket stort inflytande* och *Ganska stort inflytande* som *Stort inflytande*, och de andelar som svarat *Inte särskilt stort inflytande* och *Inget inflytande alls* som *Litet/inget inflytande*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan 1 659 och 1 693 för respektive aktör.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Frågan om vilket inflytande olika aktörer bör ha vid placering av nya vindkraftverk har ställts tre år i rad i den nationella SOM-undersökningen. Figur 2 redovisar hur stor andel som anser att respektive aktör bör ha mycket eller ganska stort inflytande under 2022, 2023 och 2024. För staten, länsstyrelserna, kommunerna och vindkraftsindustrin kan vi notera en ökning i inflytande mellan 2022 och 2023, följt av en minskning mellan 2023 och 2024.

När vi signifikantstestar aktörernas medelvärden mellan 2023 och 2024, kan vi notera att skillnaden är statistiskt signifikant för staten och för länsstyrelserna ($p = 0.00$). Det är den däremot inte för kommunerna ($p = 0.65$), och för vindkraftsindustrin är skillnaden signifikant endast på en 90-procentsnivå av konfidensintervallet ($p = 0.10$). Lokalbefolkningen och privata markägare har legat relativt stabilt under de tre åren frågan ställts och vi noterar en liten ökning i inflytande mellan 2023 och 2024. Denna skillnad är statistiskt signifikant för båda aktörer ($p = 0.01$). Försvarsmakten, en aktör som varit framträdande i vindkraftsdebatten under de senaste åren och, framförallt, under 2024, har försiktigt ökat år för år; från 44 procent 2022 till 49 procent 2024. Även här noterar vi att skillnaden mellan 2023 och 2024 är statistiskt signifikant ($p = 0.02$).

Figur 2 Aktörer som bör ges stort inflytande vid vindkraftsetablering, 2022–2024 (procent)



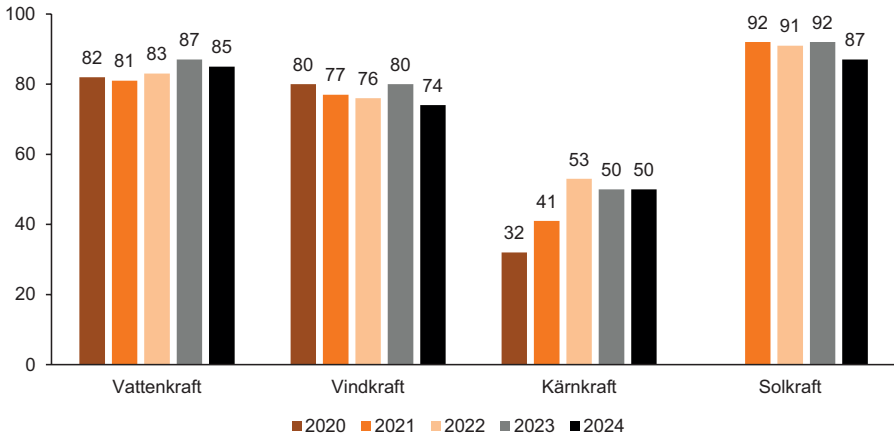
Kommentar: För frågans lydelse, se figur 1. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket stort inflytande* och *Ganska stort inflytande*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan ca 1 590 och 1 690 för den undersökta tidsperioden.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024.

Stödet för vindkraften och lokal vindkraftsetablering

Stödet för vindkraft är generellt högt i Sverige, även i jämförelse med andra energikällor (Axelsson & Holmberg, 2024). Figur 3 visar andelen som uppgivit att de har en mycket positiv eller ganska positiv inställning till fyra olika energikällor mellan åren 2020 och 2024. Klart populärast är solkraft, följt av vattenkraft, vindkraft och sist kärnkraft. Värt att notera är att samtliga fossilfria energikällor tappat något i stöd mellan 2023 och 2024 och störst är tappet för solkraft – från 92 procent 2023 till 87 procent 2024 – och vindkraft – från 80 procent 2023 till 74 procent 2024. Vattenkraft har endast tappat 2 procentenheter mellan 2023 och 2024 (från 87 till 85 procent) och kärnkraft ligger stabilt på 50 procent både 2023 och 2024. När vi testar skillnaden i medelvärde för samtliga fyra energikällor mellan 2023 och 2024 kan vi bekräfta att tappet är statistiskt signifikant för samtliga tre förnyelsebara energikällor ($p = 0.00$ för vindkraft och solkraft, $p = 0.03$ för vattenkraft). Däremot finns det inga signifikanta skillnader i medelvärde för kärnkraft.

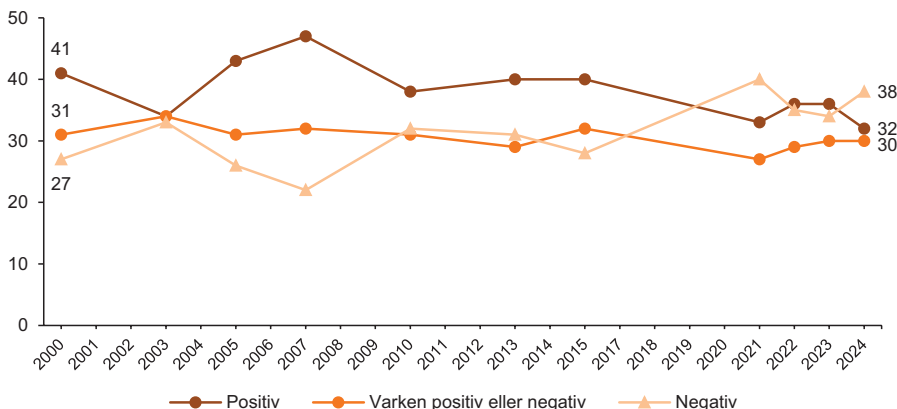
Figur 3 Andel mycket/ganska positiv till vindkraft som energikälla, 2020–2024 (procent)



Kommentar: Frågan löd *Allmänt sett, vilken är din inställning till följande energikällor?* Svarsalternativen löd *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ, Mycket negativ* och *Ingen uppfattning*. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket positiv* och *Ganska positiv*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan ca 1 450 och 1 800 för den undersökta tidsperioden.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020–2024.

Trots en minskning i opinion från ett år till ett annat kan vi konstatera att vindkraften som energikälla åtnjuter ett högt stöd från svenska folket. När vi tittar på inställningen till etablering av vindkraft i närheten av bostaden är svenskarna emellertid inte lika positivt inställda. Frågan har ställts flertalet gånger i den nationella SOM-undersökningen under 2000-talet och figur 4 redovisar andelarna för de som svarat att de är positiva, varken positiva eller negativa, samt negativa över tid. År 2021 gick andelen negativa (40 procent) för första gången om andelen positiva (33 procent), för att sedan ligga mycket jämnt under både 2022 (36 procent positiva och 35 procent negativa) och 2023 (36 procent positiva och 34 procent negativa). 2024 återigen andelen negativa något (38 procent) medan andelen positiva sjönk (32 procent). Att det bara skiljer fem procentenheter mellan andelen som är positiva till lokal vindkraftsetablering och andelen som är negativa indikerar att frågan om placering av vindkraftverk i Sverige är något av en vattendelare.

Figur 4 Inställning till vindkraftsetablering nära bostaden, 2000–2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur ställer du dig till etablering av vindkraft i närheten av din fasta bostad?* Svarsalternativen löd *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ och Mycket negativ*. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket positiv* och *Ganska positiv* som *Positiv*, och de andelar som svarat *Ganska negativ* och *Mycket negativ* som *Negativ*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan ca 1 530 och 1 720 för den undersökta tidsperioden.

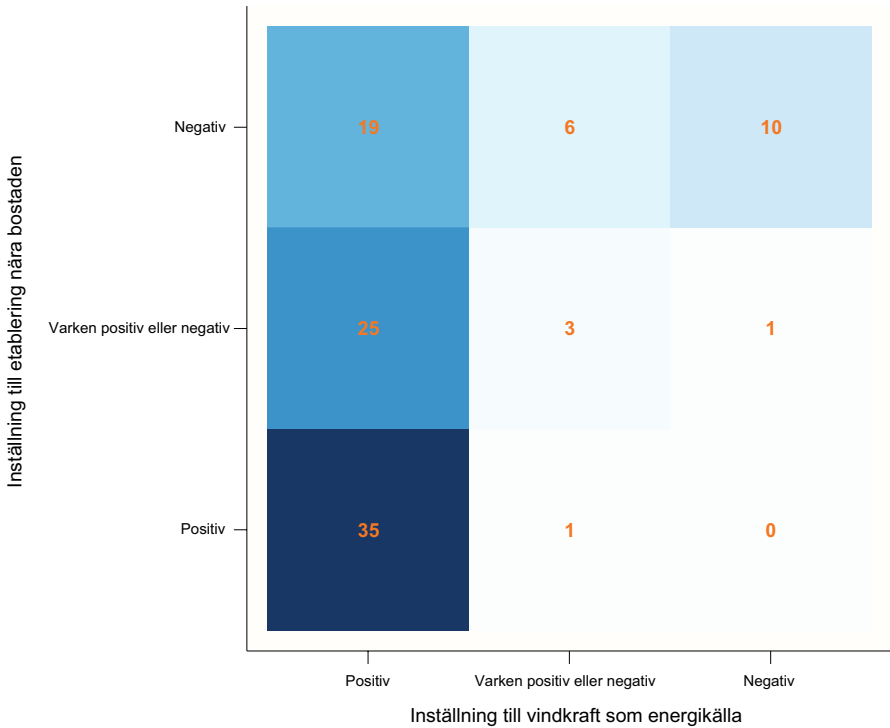
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000, 2003, 2005, 2007, 2010, 2013, 2015, 2020, 2021, 2022, 2023 och 2024.

Samvariansen mellan frågan om inställningen till vindkraft och frågan om inställningen till vindkraftsetablering nära bostaden är relativt hög (Pearson's $r = 0.58$) och har ökat något jämfört med 2023 (Pearson's $r = 0.55$). Detta säger oss att det finns en tydlig koppling mellan dessa båda frågor som är värd att utforska närmare.

I enlighet med den gruppering som gjordes av Axelsson, Marzelius och Matti i 2024 års SOM-antologi, kombinerar vi frågan om generell inställning till vindkraft med frågan om inställning till etablering av vindkraft nära den fasta bostaden. På detta sätt kan vi identifiera ett antal ömsesidigt uteslutande opinionsgrupper som kan förväntas ha olika åsikter om vindkraftsrelaterad politik och aktörer. Indelningen bygger på det tidigare empiriska fyndet att människors åsikter om vindkraft generellt, och deras åsikter om byggnation av vindkraft i deras närhet ibland skiljer sig åt (Bell m.fl., 2013). Detta fenomen benämns ofta som *Not in My Backyard* (NIMBY), men anledningarna till en sådan ståndpunkt kan vara många. Exempelvis, att stödet för ett projekt är avhängigt specifika krav (ibid.).

Eftersom de båda frågorna har ställts under 2022, 2023 och 2024, slår vi ihop samtliga svar från dessa år, vilket ger oss ett större empiriskt urval och därmed högre statistisk säkerhet. Figur 5 visar hur de olika kombinationerna av dessa två frågor tar sig uttryck och hur stor procentandel av de svarande som ingår i varje kombination.

Figur 5 Inställning till vindkraft och vindkraftsetablering nära bostaden, 2022–2024 (procent)



Kommentar: Figuren visar fördelningen av svarande när frågan om inställning till vindkraft som energikälla kombineras med frågan om inställning till etablering av vindkraft nära bostaden. Frågornas respektive lydelse redovisas i figur 3 respektive 4. I figuren redovisas andelarna som svarat *Mycket positiv* och *Ganska positiv* som *Positiv*, och andelarna som svarat *Ganska negativ* och *Mycket negativ* som *Negativ*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner är totalt 4 839.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024.

Från figuren kan vi identifiera nio olika kategorier som representerar olika variationer i stöd för vindkraft och lokal vindkraftsetablering i kombination. Endast fyra av dessa grupper innehåller dock tillräckligt stor andel svarande för att vara empiriskt relevanta för vår analys. Flest, 35 procent, är odelat *positiva* till vindkraft som energikälla och etablering av vindkraft nära bostaden. En fjärdedel av svenskarna, 25 procent, är positiva till vindkraft men *neutrala* – varken positiva eller negativa – till lokal etablering. Nästan en femtedel, 19 procent, av de svarande kan definieras som *NIMBY* – de som är positiva till vindkraft men negativa till etablering nära bostaden. En tiondel är odelat *negativa* till såväl vindkraft generellt som vindkraftsetablering lokalt.

NIMBY-gruppen och gruppen som inte tagit tydlig ställning till huruvida de är positiva eller negativa till vindkraft nära bostaden (samtidigt som de är positiva till vindkraft som energikälla) är särskilt intressanta när det kommer till policyutveckling, eftersom deras skepsis mot vindkraftsprojekt inte verkar bygga på en negativ syn på vindkraften generellt. Det är, med andra ord, grupper som, åtminstone rent teoretiskt, skulle kunna bli mer positivt inställda till specifika projekt, om projekten och beslutsprocesserna utformas på sätt som respondenterna själva förespråkar. I studiet av NIMBY-fenomenet är det viktigt att framhålla att det finns många olika anledningar till att människor är emot lokal vindkraftsetablering. Några vanligt förekommande argument är påverkan på landskapet (Devine-Wright & Howes, 2010; Suškevičs m.fl., 2019), ljudstörningar (Langer & Wooliscroft, 2018), risk för minskat fastighetsvärde (Ek & Matti, 2015) och konkurrerande markintressen (Frantál m.fl., 2023).

Dessa fyra grupper har tidigare undersökts i relation till olika styrmedelsfrågor ämnade att underlätta för etablering av vindkraft i Sverige (Axelsson m.fl., 2024). Denna gång undersöks hur dessa grupper förhåller sig till sju olika aktörer som är relevanta för placering av vindkraftverk och som alla varit föremål för debatt när det gäller etablering av vindkraft och placering av nya verk i Sverige.

Hur påverkar inställningen till vindkraft och lokal vindkraftsetablering attityden till olika vindkraftsaktörer?

Låt oss nu undersöka i mer detalj hur den generella inställningen till vindkraft och inställningen till etablering nära bostaden påverkar attityden till de olika vindkraftsaktörerna. Detta analyseras genom logistiska regressionsmodeller där varje aktör utgör beroende variabel i sin respektive modell. Med andra ord analyserar vi med hjälp av modellerna hur olika bakomliggande faktorer – oberoende variabler – påverkar sannolikheten att tycka att en aktör ska ha stort inflytande över var vindkraft ska byggas.

Vår huvudsakliga oberoende variabel, som vi valt att kalla NIMBY-variabeln, består av de fyra grupperna baserade på olika åsiktskombinationer om vindkraft som vi härlett ur figur 5; vi refererar till dessa fyra som *Positiv*, *Neutral*, *NIMBY* och *Negativ*. Bland de olika grupperna blir det intressant att titta särskilt på grupperna *Neutral* och *NIMBY* – det vill säga, de som är positiva till vindkraft som energikälla, men som har en mer skeptisk syn på etablering i närheten av bostaden – ställer sig till olika vindkraftsaktörer. Detta eftersom det finns en mobiliseringspotential inom dessa grupper i och med deras redan positiva attityd till vindkraft generellt.

Två ytterligare oberoende variabler som är relevanta för analysen har med kommunal tillstyrkan av vindkraftsprojekt att göra. Den första visar om de svarande i den nationella SOM-undersökningen bor i en kommun som *godkänt* minst ett vindkraftsprojekt mellan 2014 och 2022. Den andra visar om de svarande bor

i en kommun som *avslagit* minst ett vindkraftsprojekt under samma tidsperiod. Variablerna är baserade på ett dataset från Westander (2025).

Vidare lägger vi till ett antal demografiska variabler – så som kön, ålder, utbildning och boendeområde – samt politiska variabler – förtroende för politiker och självplacering på den politiska vänster-högerskalan som kan tänkas ha en påverkan på sannolikheten att föredra vissa vindkraftsaktörers inflytande över andra (se exempelvis Axelsson & Holmberg, 2024; Lindvall m.fl., 2024).

Eftersom vi har många aktörer att studera har vi valt att dela upp regressionsresultaten och visa resultaten för staten, länsstyrelserna och kommunerna i figur 6, och resultaten för vindkraftsindustrin, lokalbefolkningen, privata markägare samt Försvarsmakten i figur 7. Båda dessa figurer redovisar regressionskoefficienterna med ett 90-procentigt konfidensintervall.

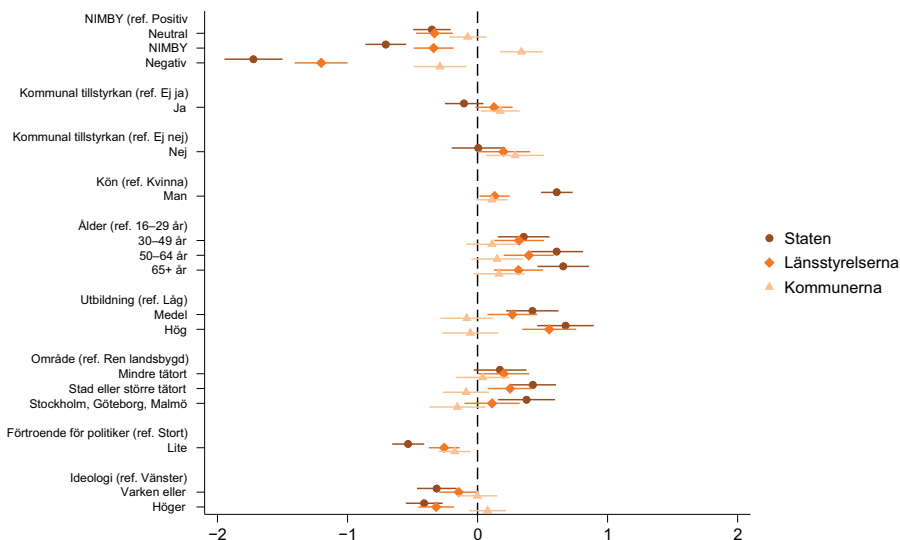
Vi börjar med de offentliga aktörerna i figur 6 och tittar först på resultaten för NIMBY-variabeln. Vi noterar att samtliga grupper är mer skeptiska till statlig inblandning i vindkraftsetableringar jämfört med referensgruppen. Detsamma gäller för länsstyrelserna. Ju mer vindkraftskritisk en grupp är, desto mer negativ är synen på dessa aktörers inflytande. När det gäller kommunerna noterar vi ett intressant resultat: NIMBY-isterna är *mer* sannolika att tycka att kommunerna bör ha större inflytande, medan de negativa är *mindre* sannolika att hysa denna åsikt. De svenskar vi definierar som NIMBY vill således att kommunerna ska ha mer inflytande än vad de som är odelat positiva och de som är odelat negativa till både vindkraft och lokal vindkraftsetablering vill.

När det kommer till kommunal tillstyrkan noterar vi signifikanta effekter för kommunerna för båda variablerna, där *både* de som bor i kommuner som godkänt vindkraftsprojekt och de som bor i kommuner där projekt har avslagits är mer sannolika att hysa åsikten att kommunerna bör ha inflytande.

Flera demografiska faktorer påverkar stödet för de tre aktörerna. Bland annat är äldre mer positiva till staten och länsstyrelserna än de yngre. De som bor i stad/större tätort och storstad är också mer positiva till statligt inflytande jämfört med de som bor på landsbygden.

Politiskt förtroende spelar roll för sannolikheten att tycka att staten, länsstyrelserna och kommunerna bör ha inflytande över var vindkraftverk ska placeras. De med litet förtroende för politiker är mer skeptiska till samtliga tre aktörer, men särskilt till staten, jämfört med de med stort förtroende.

Slutligen kan vi konstatera att de som placerar sig till höger på den politiska vänster-högerskalan är mer skeptiska till staten och länsstyrelserna jämfört med de som placerar sig till vänster.

Figur 6 Aktörers inflytande vid vindkraftsetablering (ostandardiserade regressionskoefficienter)

Kommentar: För frågans lydelse, se figur 4. Koefficienterna är de små runda symbolerna i figuren och konfidensintervallet är den horisontella linje som genomskär koefficienterna. De koefficienter som snuddar vid den vertikala streckade mittlinjen är inte signifikanta. De som befinner sig på höger sida om den streckade linjen är signifikanta i positiv riktning (ökat stöd för aktören) och de på vänster sida är signifikanta i negativ riktning (minskat stöd för aktören). Antal personer som ingår i respektive regressionsmodell är 3 740.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024; Westander, 2025.

Vi fortsätter med aktörerna vindkraftsindustrin, lokalbefolkningen, privata markägare och Försvarsmakten i figur 7. För NIMBY-variabeln kan vi identifiera ett bekant mönster, men denna gång i positiv riktning: ju mer vindkraftskritisk en grupp är, desto mer inflytande tycker de att lokalbefolkningen, privata markägare och Försvarsmakten bör ha. På liknande sätt, men i motsatt riktning, verkar vindkraftskritiska åsiktsformationer vara kopplade till en mer negativ inställning till vindkraftsindustrins inflytande.

Vad kommunal tillstyrkan beträffar har förekomsten av det kommunala vetot ingen inverkan på någon av aktörernas inflytande i vår analys. Däremot är de som bor i kommuner som godkänt minst ett vindkraftsprojekt under de senaste tio åren mer positiva till privata markägares inflytande.

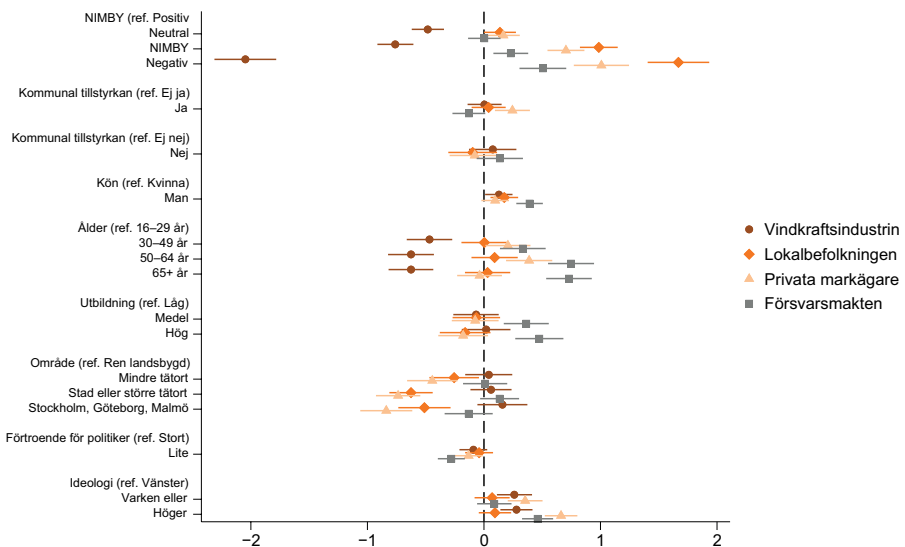
Även här ser vi effekter från flera demografiska variabler. Bland annat har ålder en tydlig koppling till stödet för Försvarsmakten, där äldre är mer positivt inställda till försvarets inflytande än yngre, samt till vindkraftsindustrin, där äldre däremot är mer negativt inställda till industrins inflytande.

Det finns också en tydlig koppling till boendeområde där de på landsbygden är mer positiva till inflytande från lokalbefolkningen och privata markägare än de som bor i mindre tätorter, städer/större tätorter och storstäder.

Politiskt förtroende påverkar även stödet för privata markägare och Försvarsmakten, där de med litet förtroende för politiker är mer skeptiska till dessa aktörer.

Till sist är de som står till vänster politiskt mindre positiva till inflytande från vindkraftsindustrin och privata markägare, jämfört med de som står längre högerut på vänster-högerskalan. Att vara politiskt höger har också en positiv effekt på stödet för Försvarsmakten.

Figur 7 Aktörers inflytande vid vindkraftsetablering (ostandardiserade regressionskoefficienter)



Kommentar: För frågans lydelse, se figur 4. Koefficienterna är de små runda symbolerna i figuren och konfidensintervallet är den horisontella linje som genomsöker koefficienterna. De koefficienter som snuddar vid den vertikala streckade mittlinjen är inte signifikanta. De som befinner sig på höger sida om den streckade linjen är signifikanta i positiv riktning (ökat stöd för aktören) och de på vänster sida är signifikanta i negativ riktning (minskat stöd för aktören). Antal personer som ingår i respektive regressionsmodell är 3 740.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024; Westander, 2025.

Vind i seglen för vindkraftsaktörer?

Energipolitiken står inför en svårartad motsättning. Å ena sidan krävs ett snabbt tillskott av ny elproduktionskapacitet, med vindkraft som en avgörande komponent. Å andra sidan stoppas vindkraftsetableringar i allt högre grad lokalt. Samtidigt

visar det höga stödet för vindkraft i Sverige generellt på att det inte är vindkraften i sig, utan dess placering, som är det främsta problemet. För att hitta en väg framåt behöver vi därför bättre förstå vad som anses vara en framgångsrik lokalisering. I detta kapitel har vi undersökt vilka aktörer som svenskarna anser ska bestämma över var vindkraften ska byggas och vad skillnader i preferenser gentemot olika aktörer kan bero på. Vår sammanställning visar att det svenska folket överlag vill att aktörer på lokal nivå – kommuner, lokalsamhällen och privata markägare – bestämmer över var vindkraft ska byggas.

Analyserna visar att preferenser kring vilka aktörer som bör bestämma skiljer sig åt mellan grupper beroende på deras åsikt om vindkraften. Vi ser ett tydligt mönster där människor som är mer negativa till vindkraft tenderar att anse att aktörer som ofta har rollen att stoppa etableringar, så som exempelvis Försvarsmakten, ska vara med och bestämma var vindkraften ska byggas. På samma sätt anser de som är mer positiva till vindkraft i högre grad att aktörer som kan styra uppifrån, så som staten eller länsstyrelserna, samt aktörer med tydligt intresse av etablering, så som vindkraftsindustrin, ska bestämma. Den underliggande logiken tycks vara att aktörer som kan uppfylla ens egna intressen bör bestämma. Applicerar vi detta resonemang på analysen av de andra aktörerna, kan vi dra slutsatsen att privata markägare och lokalbefolkning främst anses vara en bromsande kraft vid etablering. Detta trots att endast en minoritet av svenskarna uppger sig vara negativt inställda till näretablering av vindkraft.

Om den underliggande skillnaden mellan gruppernas preferenser bygger på tron att en viss aktör mer sannolikt kommer att driva igenom den egna ståndpunkten, och inte på ett förtroende för aktören oavsett beslut, väcker detta nya frågor. Skulle ett beslut som kontrasterar de allmänna förväntningarna på aktören fortfarande anses legitimt?

Särskilt intressant blir resonemanget när vi undersöker synen på kommunen. Här är nämligen den mest vindkraftsnegativa gruppen, trots deras genomgående vilja att ge lokala krafter stort inflytande, mer negativa till att kommunen bestämmer än NIMBY-gruppen, trots att båda är emot lokal etablering. Detta kan tyda på att grupperna står för två skilda synen på kommunens roll, antingen som en drivande eller bromsande kraft. Det verkar dock inte bero på tidigare erfarenheter av vindkraftsbeslut i den egna kommunen. I analysen av hur tidigare kommunbeslut påverkar stöd till kommunen som vindkraftsaktör finner vi i stället att både människor i kommuner som tidigare har stoppat, och i kommuner som tidigare har röstat igenom vindkraftsetableringar, är generellt positiva till kommunens inflytande.

I både NIMBY-gruppen och den neutrala gruppen finns en stor potential för ökad vindkraftsacceptans då deras motstånd till lokal etablering inte bygger på en motvilja mot vindkraft generellt. Framöver blir det därför relevant att reflektera över vilka anledningar som ligger till grund för deras motstånd, samt vilka strategier som skulle kunna öka acceptansnivåerna i dessa grupper.

Slutligen kan vi konstatera att vindkraftsindustrins relativa impopularitet potentiellt skulle kunna få konsekvenser för utbyggnaden av vindkraft i Sverige, givet det faktum att det är just vindkraftsindustrin som driver processen vid vindkraftsetableringar. Något som inte framgår av vår sammanställning är om det har någon betydelse vilken typ av företag som har inflytande, om det är statligt, privat eller utländskt. Våra resultat visar på vikten av att vindkraftsindustrin har kunskap om potentiella strategier för att hantera olika gruppers tveksamhet. Detta blir särskilt relevant i ljuset av att Sverige, i kontrast till våra grannländer, inte har något långsiktigt offentligt kompensationsystem för vindkraft, vilket kommit att bli ifrågasatt. Kanske skulle ett sådant system, som tar hänsyn till de olika motiven bakom skepticismen till lokal vindkraftsetablering, ge mer vind i seglen för de drivande vindkraftsaktörerna?

Noter

- ¹ Miljöprövningsdelegationens beslut kan överklagas till Mark- och miljödomstolen, vars dom i sin tur kan överklagas till Mark- och miljööverdomstolen (Energimyndigheten, 2015). Även kommunens beslut om tillstyrkan kan överklagas, dock endast av kommunmedlemmarna i den berörda kommunen, och prövningen omfattar då endast huruvida beslutet strider mot lag (SOU 2021:53).
- ² När parken är i drift ansvarar länsstyrelsen, som tillsynsmyndighet, bland annat för att granska huruvida parken följer tillståndsvillkoren, ett ansvar som länsstyrelsen även kan välja att delegera till den aktuella kommunen. När tiden för parkens tillstånd löpt ut, alternativt innan dess om vindkraftverkens tekniska livslängd har nått sitt slut, fattar projektören beslut om huruvida parken ska avvecklas eller om vindkraftverken i stället ska bytas ut. Om projektören väljer det sistnämnda, krävs ett nytt tillstånd vilket innefattar att kommunen behöver ta ställning till tillstyrkan igen (SOU 2023:18).

Referenser

- Axelsson, S., Marzelius, M., & Matti, S. (2024). NIMBY: Borta bra hemma orört: Lokalt vindkraftsmotstånd bland vindkraftsförespråkare. I U. Andersson, B. Rönnerstrand & A. Carlander (Red.), *Inferno* (s. 287–301). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Axelsson, S., & Holmberg, S. (2024). Svenska folkets åsikter om olika energikällor 1999–2023. *MEK – Den svenska miljö-, energi- och klimatopinionen. SOM-rapport nr 2024:26*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Bell, D., Gray, T., Haggett, C., & Swaffield, J. (2013). Re-visiting the ‘social gap’: public opinion and relations of power in the local politics of wind energy. *Environmental Politics*, 22(1), 115–135.

- Devine-Wright, P., & Howes, Y. (2010). Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy case study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 271–280.
- Ek, K., & Matti, S. (2015). Valuing the local impacts of a large-scale wind power establishment in Northern Sweden: public and private preferences toward economic, environmental and sociocultural values. *Journal of Environmental Planning and Management*, 58(8), 1327–1345.
- Energiföretagen. (2024, 31 december). *Elåret 2024: lägre priser, som vände uppåt – vindkraften över 40 TWh*. Hämtad från: <https://www.energiforetagen.se/pressrum/pressmeddelanden/2024/elaret-2024-lagre-priser-som-vande-uppat-vindkraften-over-40-twh/>
- Energimyndigheten. (2015). *Vägledning om kommunal tillstyrkan vid tillståndsprövning av vindkraftsverk*. Hämtad från: https://www.energimyndigheten.se/globalassets/fornybart/framjande-av-vindkraft/vagledning-om-kommunal-tillstyrkan_2015-02-02.pdf
- Energimyndigheten. (2024). *Riksintressen för energi*. Hämtad från: <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/tillstand-och-provning/riksintressen-for-energi/>
- Energimyndigheten. (2025). *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering. Huvudrapport 2024*. Hämtad från: <https://www.energimyndigheten.se/4af4bd/globalassets/klimat/sveriges-elektrifiering/myndighetsgemensam-uppfoljning-av-samhallets-elektrifiering-2024.pdf>
- Frantál, B., Frolova, M., & Lián-Chacón, J. (2023). Conceptualizing the patterns of land use conflicts in wind energy development: Towards a typology and implications for practice. *Energy Research & Social Science*, 95, 102907.
- Försvarsmakten. (2025). *Vindkraftverk och andra höga objekt*. Hämtad från: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/forsvarsmakten-i-samhallet/samhallsplanering/vindkraftverk-och-andra-hoga-objekt/>
- Försvarets Forskningsinstitut. (2022). *Möjligheter till samexistens mellan Försvarsmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft*. Hämtad från: <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--5293--SE>
- Hård, L. (2025, 22 mars). Oenighet bland politikerna – vindkraft eller inte? *Dala-Demokraten*. Hämtad från: <https://www.dalademokraten.se/2025-03-22/oenighet-bland-politikerna-vindkraft-eller-intel/>
- IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Geneva: IPCC.
- Langer, K., & Wooliscroft, B. (2018). The acceptance of wind energy in a leading country and low deployment country of wind energy: A cross-national comparative analysis. *Renewable Energy Focus*, 27, 111–119.

- Lindvall, D. (2023). Why municipalities reject wind power: A study on municipal acceptance and rejection of wind power instalments in Sweden. *Energy Policy*, 180, 113664.
- Lindvall, D., Sörqvist, P., & Barthel, S. (2024). Overcoming the headwinds: Can policy design shape public acceptance of wind energy in Sweden? *Energy Research & Social Science*, 16, 103674.
- MB1998:808. *Miljöbalken*. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/
- MÖD 5427–22. Mark- och Miljööverdomstolen beslut, 2023-08-11. Hämtad från: <https://www.domstol.se/mark--och-miljooverdomstolen/mark--och-miljooverdomstolens-avgoranden/2023/131894/>
- Ólafsdóttir, R., & Sæþórsdóttir, A. (2019). Wind farms in the Icelandic highlands: Attitudes of local residents and tourism service providers. *Land Use Policy*, 88, 104173.
- SOU 2021:53. (2021). *En rättssäker vindkraftsprövning*. Hämtad från: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/06/sou-202153/>
- SOU 2023:18. (2023). *Värdet av vinden: Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften*. Hämtad från: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/04/sou-202318/>
- Suškevičs, M., Eiter, S., Martinat, S., Stober, D., Vollmer, E., de Boer, C.L., & Buchecker, M. (2019). Regional variation in public acceptance of wind energy development in Europe: What are the roles of planning procedures and participation? *Land Use Policy*, 81, 311-323.
- Westander. (2024). *Statistik om landbaserad vindkraft 2014 till 2023* [Rapport]. Westander Klimat och Energi. Hämtad från: <https://svenskvindenergi.org/wp-content/uploads/2024/07/Statistik-om-landbaserad-vindkraft-2014-till-2023.pdf>
- Westander. (2025). *Sammanställning kommunalt veto och tillstyrkan 2014–2023* [Dataset].

